

בירורים בהלכה

ברכת החריין

כאשר אינו מטובל (ובבה"ל סי' תעה ד"ה בטיבול, הוסיף שאנו רואים שאם מניחים אותו מפורר פגה חריפותו ואוכלים אותו, וא"כ אפשר ג"כ דחשיב אוכלו כשהוא חי).

אמנם, נראה שהמשנה ברורה סבר שאין בכלל סברת החק יעקב כדי להחשיבו לדרגת בורא פרי האדמה, אלא שלפחות יברך שהכל (שעה"צ שם, משנ"ב רג, י, ביה"ל שם, וכ" ערוה"ש רג, ח). אך הוסיף וחדש שבליל הסדר, במקרה שאין לו ירק נוסף, שמברכים עליו בפה"א בזמן ה'כרפס', מצוות האכילה בלילה זה 'אחשביה', וניתן לברך עליו בפה"א (אמנם בסוף דבריו נראה שמסופק בעיקר הסברא, ולכן משמע שיש לברך שהכל. ובאחי' ישנו דיון מעניין ביחס לאכילת חזרת של שביעית, אם יש בזה חשש של אכילת דבר שראוי לאכול כשהוא מבושל כשהוא חי, והוי הפסד לפי"ש, ע"י מנחת יצחק י קיח).

מלבד שאלת הברכה, יש לדון בעצם היכולת לצאת יד"ח מרור בדבר שאינו ראוי לאכילה. פוסקים רבים כתבו, שאין לאכול את החריין באופן שהוא שלם, שאז הוא חריף ביותר, ואין זו דרך אכילה כלל (עי' משנ"ב תעג, לו ובשעה"צ שם בשם פוסקים רבים, ועי' אורח משפט סי' קכד, דלא כהנתיבות בהגדת מעשה ניסים שיוצא יד"ח רק כשהוא שלם).

אולם, גם לאחר שמפררים אותו קשה מאוד לאכול, ונחי' האחרונים בסברא מדוע יוצאים בו ידי חובה. מדברי המג"א (תעה שם) משמע, שלמרות שאין זו דרך אכילה, ואפשר שאפי' אין מברכים עליו – יוצאים בו ידי חובה (ולא חילק בין מפורר לשאינו). הביאור הלכה (שם) תמה על כך, ומשו"ה חידש שמצוות האכילה מחשיבתו כדרך אכילה (ועי"ז כתב מרן הרב זצ"ל באורח משפט סי' קכד, מקראי קדש פסח סי' קצא [מהדורה חדשה] שהביא את הדברים בשמו הרב קוק באופ"א קצת).

סברת המג"א טעונה בירור, ונראה לומר, עפ"י דברי המהרש"ם (חי"ג סי' ט): "דכל אכילת מרור הוא שלא כדרך אכילתו, וכן מצוותו". נראה, שעיקר מצוות המרור התחדשה באופן שלא נהנה לגמרי באכילה, שהרי סו"ס זהו זכר לשיעבוד (אמנם אם הוא מר עד כדי כך שא"א לאוכלו כלל, בוודאי שאין זה דרך אכילה).

הכלל העולה מתוך סוגית הגמרא בברכות (לה, ב), והכרעת רוב הראשונים הוא, שירק שעיקר אכילתו ע"י בישול, אם אוכלים אותו כמות שהוא חי – מברכים עליו שהכל נהיה בדברו (או"ח סי' רה, סע"א).

הגמרא (ברכות לו, ב), ובעקבותיו פסק השו"ע, שעל פלפלין יבשים אין מברכים כלל, כיוון שדרך אכילתם היא רק ע"י תערובת. ומכאן כתב שער הציון (רה, סק"ה) שהירקות שעליהם הזכרנו שמברכים שהכל בעודם חיים, הם כאלו שנאכלים ע"י הדחק, אולם כאלו שאפי' ע"י הדחק א"א לאוכלם, אין לברך עליהם כלל.

אחד ממיני המרור המוזכרים במשנה הוא תמכא, (ר"ת: תמיד מספרים כבוד קל, הגהות חת"ס לריש סי' תעג), שמקובל לומר (וכ"כ המשנ"ב) שהכוונה היא ל'חריין' (שנקרא בטעות חזרת, שהרי חזרת היא החסה. ובעיקר הזיהוי של 'התמכא' ע"י בספר 'מרורות' של זהר עמר) שנהגו האשכנזים באירופה לאכול בתורת מרור (ע"י מג"א תעג, סק"א). והטעם לכך שלקחו אותו, ולא את החסה, כתב החכם צבי (סי' קיט) שהוא אינו מצוי שם, והחת"ס (חי"א סי' קלא) הוסיף שבחסה ישנם תולעים.

החכ"צ הוסיף והעיר, שמפאת חריפותו הרבה קשה מאוד לאכול ממנו כזית, ואף האוכלים ממנו "מסתכנים בו" (ועוד יל"ע מפשט השו"ע תעג, ה שיוצאים יד"ח בעלים ובקלה, אבל לא בשורש, אך כבר כתב המשנ"ב סק"ח, שמדובר דווקא בשורשים הקטנים).

לאור זאת יש לעיין בברכה הראויה לחריין. המגן אברהם (רה, ז) הסתפק, האם היא כירק שעיקר אכילתו ע"י בישול וכדו', שיש לברך עליו שהכל, או פחות מכך, שהוא כפלפלין שאין לברך עליו כלל (דבאמת עיקר אכילת החריין היום, הוא ע"י תערובת עם סלק וכדו'), ולכך דעתו נוטה. משום כך כתב, שבמקרה המובא שם בשו"ע, שמי שאין לו ירק נוסף לכרפס, אלא מרור בלבד, שהדין הוא שבכרפס מברך בפה"א ועל אכילת מרור, ולאחמ"כ, בשעת אכילת המרור, יאכלנו ללא ברכה – אם יש לו חריין בלבד, יברך בתחילה רק על אכילת מרור.

החק יעקב (שם, הביאו שעה"צ רה, ז) כתב, שכיוון שאין צורך ממש לבשלו ע"מ לאכול, אלא שאם מטבילים אותו ניתן לאכול, נחשב כנאכל כמות שהוא חי ומברך עליו בורא פרי האדמה, משמע מדבריו שאפי' אם אוכלים אותו

שאלה למחשבה: אנו אוכלים את המרור זכר למרירות השיעבוד – מדוע אכלו אותו בני ישראל במצרים (הם בוודאי לא היו צריכים זכר לשיעבוד...)? אשמח לתשובות..